

for the first time. State-, nation-building, actualizing and representative functions of language as a main factor of influence on public consciousness have been shown. Vocabulary of the work has been described as a significant factor in the national-ethnic way of thinking. The role of an author in the creation of lexical-semantic system of work has been shown. The original style of the author has been discovered.

Conclusion. Due to numerous oppositions (antithesis), using synonyms (amplification), expressive paronyms the scientific and journalistic text of a theorist and an ideologue of the Ukrainian nationalism is an effective tool of influence on the creation of the national elite. Lexical-semantic analysis allows showing a framework of Dmytro Dontsov's views, convinces the reader in the position of the author, and influences understanding of the current situation.

The potential of researching this material is to show tendencies of using antithesis, amplification, paronomasia and other stylistic phenomena in various works of the author; discover lingual-stylistic peculiarities of philosophical, cultural, political works of a publicist; distinguish lexical-semantic phenomena not only at the level of synchrony but also at the level of diachrony.

Keywords: linguistic view of the world, lexical-semantic relations, social and political burden vocabulary, Dmytro Dontsov

УДК 821.161.2-322.1.09“18”Н.Кобринська:801.631.5

**«ПОТУГА, ЩО ВОЛОДІЄ ПРЕСТОЛОМ СВІТА»
(ВІТАЛЬНА АКСІОЛОГІЯ Й ПОЕТИКА
НОВЕЛИ НАТАЛІЇ КОБРИНСЬКОЇ «ЗАСУД»)**

А. І. ШВЕЦЬ, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут Івана Франка НАН України
E-mail: alla_shvec@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовано поетику художнього психологізму маловідомої новели Н. Кобринської «Засуд» (1906 р.) з погляду характеротворення, стильових виявів, авторської інтенційності у дослідженні феноменів позасвідомості.

Осмислено автопсихографічну генезу цього твору. Онтологічна дихотомія життя – смерть, глибокі філософські рефлексування й душевні сум'яття, врешті й домінуюча танатологічна візійність, що генерують внутрішньо-подієвий, психологічний сюжет цього твору були інспіровані тогочасними біографічними реаліями, стресовими переживаннями, ситуацією життєвого відчаю, самотності, зреченого замолоду материнства, що їх зазнала Кобринська на схилку літ.

З'ясовано ідейно-естетичні паралелі твору Кобринської зі світоглядною концепцією «філософії життя», головними засадами якої були вітальні вартості, екзальтована життєвість, чуттєва розкутість, насолода, емоційний порив, поцінування життя. Концептуальні засади «філософії життя» виявляються також в імагологічній тканині цього твору. Авторка вдало експлікує пафос долі, залежність людського життя від фатуму (грізного засуду богині Немезіди), наснажує твір трагічними екзистенційними мотивами; в поетикальну парадигму вводить символічний образ човна, техніку фізіогномічного мистецтва з гендерними особливостями.

Ключові слова: вітаїзм, аксіологія, маскулінна чуттєвість, «філософія життя», поетика, катарсис

Актуальність. Ніцшеанське відкриття іманентних життєвих цінностей означило нове світовідчуття епохи й розпросторило філософські обшири вітаїзму в різні духовні царини, зокрема й в літературі, ставши, по суті, фундаментом світоглядного дискурсу модерності. Головним симптомом часу стає екзальтована життєвість, чуттєва розкутість, насолода, емоційний порив, поцінування життя. «Тема нашої доби, – стверджував Х. Ортега-і-Гасет, – полягає в підпорядкуванні розуму вітальності, в біологічній його локалізації, узалеженні від спонтанного» [8, с. 345]

Метафорична ніцшеанська апологія життєвості інспірувала цей мотив й у творчості Наталії Кобринської, явивши в ній абсолютно відмінний від попереднього стильовий формат психологічно-настрєвих, фрагментарних, «націхованих іншим троха характером» [4, с. 126] текстів. Як глибока мислителька з широкими європейськими зацікавленнями, Кобринська не могла не зацікавитися творчістю найпопулярнішого тогочасного філософа, ідеї якого ставали провокативним викликом усталеному імперативові раціоналізму. Власна рецепція Ніцше виявляє себе у різноаспектному творчому наративі письменниці – від прямих алюзій та ремінісценцій в її художніх текстах («У вирі», «Засуд»), епістолярних ословленнях, популяризаційній практиці (переказ «Заратустри» Ніцше у статті «Літературні замітки» Д. Дамяна М.) «Нашої долі», що її видавала Кобринська [7]. Врешті чи не найбільше зацікавлення творчістю Ніцше демонструє рецензія Кобринської «Ніцшеанські мотиви» [3], якою письменниця підхоплює тогочасний дискурс «модної тепер філософії» [3, № 127].

В руслі новітнього світовідчуття трансформувалося й творче мислення Наталії Кобринської, тенденціонуючи до розширення «обсервації життя», головно «обсервації вражін» [4, с. 127]. Таким чином, у її письменницькій теці з'явилися цілковито модерні «річи психологічно-настрєві» («Засуд», «Під кінець життя», «Очі», «Руки», «Відцвітає», «Du bist die Ruh», «Блудний метеор» та інші) з властивою їм рефлексійністю, потягом до містико-символізму, яскраво вираженим індивідуалізмом, вітаїзмом, подекуди гіпертрофованою чуттєвістю, візійністю, мотивами смутку, самоти, страждання.

Одним з цікавих виявів «філософії життя» в оригінальній творчій експлікації є новела Кобринської «Засуд», надрукована 1906 р. в газ. «Діло» [2]. Втім, як за життя письменниці, так і до сьогодні цей твір залишився маловідомим й жодного разу не був повноцінно осмисленим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше мову про новелу «Засуд» в контексті цілісного огляду прози Н. Кобринської повів М. Легкий, визначивши жанр твору («філософсько-психологічна новела») та його поетикально-стильові особливості [5, с. 110]. Цікаво, що саме з творами «Засуд» та «Під кінець життя» (1910) Н. Кобринська ідентифікувала новий «психологічно-настрєвий» виток у власній творчості, і як здогадно з її листа до Олекси Назарієва від 21 квітня 1912 р., серед усіх своїх модерністських креацій вона дуже любила саме «Засуд», не випадково пропонуючи його для перекладу (Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (далі – ІЛ, у тексті вказуємо фонд та одиницю зберігання). Ф. 13, № 35).

Мета. З огляду на це, доречно цілісно проаналізувати поетику художнього психологізму маловідомої новели Н. Кобринської «Засуд», знакового тексту її модерністського періоду, з погляду характеротворення, стильових ознак, вияву феноменів позасвідомості, ейдологічної парадигми. Осмислити автопсихографічну ґенезу цього твору та його ідейно-естетичні паралелі зі світоглядною концепцією «філософії життя».

Методи. У статті застосовано психоаналітичний, рецептивний, гендерний, біографічний, герменевтичний методи дослідження.

Результати. Онтологічна дихотомія життя – смерть, глибокі філософські рефлексування й душевні сум'яття, врешті й домінуюча танатологічна візійність, що генерують внутрішньо-подієвий, психологічний сюжет цього твору були інспіровані тогочасними біографічними реаліями, стресовими переживаннями та ситуацією відчаю, що їх зазнала Кобринська у 1903–1904 роках по втраті обидвох батьків. Гнітюча реальна й внутрішня бездомність, розчарування Львовом через власну творчу нереалізованість, а відтак самотнє проживання в Болехові, образа на людей й туга від втраченого материнства стають симптомами глибокої душевної кризи, сублімуючись в творчому наративі письменниці.

Інверсійна композиція новели «Засуд» чи не найадекватніше працює на головну ідею твору – утвердження триумфу життя, його безперервного відродження й продовження. Духовний катарсис, який у зв'язку з новим вітальним світовідчуттям герой твору переживає тепер, корелює з його танатологічним минулим, що сюжетно конструюється через модус спомину чоловіка. Фактично, увесь сюжет новели «Засуд» – це стенограма філософських рефлексій чоловіка, терзання душі, внутрішнє боротьба життєвих мотивів та вартощів. Хронологічно неозначена ретроспективна призма розгортає сюжет минулого сім'ї, окресленого не конкретними темпоральними знаками, а поданого крізь перцепцію душевно-психологічних й емоційних візій чоловіка, марковане пам'яттю його пережитих вражень, маскуліної чуттєвості: *«А за ним западала якась бездонна пропасть, чорна, темна пространь, без границь і краю. Як довго він в ній пробував? Була се вічність, літа, місяці, чи дні? Надармо питався пам'яти, вона пригадувала ему лиш одно: тяжкий біль, пусту тяжку самоту»* [2, № 27].

Конденсації наростаючої емоційної напруги сприяє інтер'єрна локалізація твору: *«велика, темна кімната»* – кут – ліжко, на якому *«серед розкиненого білля лежала молода жінка»* й *«опертим на поруче постелі»* стояв її чоловік. Обидвоє – в очікуванні лікарського вердикту, артикуляція якого, по суті, стає зав'язкою цього нединамічного сюжету, а, з іншого боку, по-своєму тестує кожного з подружжя: *«Уратована, – шепнув по хвили. Дитина мусіла упасти жертвою матери, але другий такий случай убив би єї, батьківське щастє не для вас, бо тогди не було би вже ратунку»* 2, № 27]. Табу на дитину, нездатність реалізації репродуктивної функції жінки прирікає сім'ю не лише на трагедію бездітності, а й на духовну розірваність й кризу подружжя. Щоб досягнути справжню ціну «батьківського щастя» герой зазнає складного психологічного сум'яття, переходить процеси внутрішньої боротьби й контрастних розмислів. Аксиологічна еволюція в душі чоловіка випробовує його свідомість, розполовинену між батьківством і сексуальністю врешті аж до досягнення смислу життя заради нового життя.

Спочатку в героєві виразно прострумовеє егоїстичний фізіологічний інстинкт, гіпертрофована маскулінна чуттєвість. Він вітав лікарський успіх урятування дружини хоч би ціною власної ненародженої дитини. Природний чуттєво-еротичний потяг, попри загрозливий лікарський вердикт, зрештою перемагає знову, зазнаючи найвищої екзальтації у фізичному зближенні: *«Аж кинуло жаром. Піднеслася філя потужного елементу, заграла у нутрі нічим непереперта сила життя для життя, що рве, уносить, пориває. Життя прояснилося у своїй найбільшій потузі, сповнило найвисшу свою ціль: вічного відродження, буття, відновлення»* [2, № 27]. Втім солодкий момент тілесних утіх обернувся фатальним почином родинного нещастя, болісним очікуванням смерті коханої жінки, зрештою

складних внутрішніх мук чоловічого сумління. Трагедію передчуття кінця, фаталізм смерті майстерно передано в акті невербальної комунікації подружжя: *«зрозумілися без слів»*.

В образній проекції твору вітаїстичним знаком подружньої любові, тихої сімейної ідилії, гармонії тілесного й духовного, сакрального саява є химерний світ рослинних орнаментів, що його утворила на віконному шклі зимова паморозь: *«Шиби вікон его кімнати вкривали хрустальні гаї, галузе і цвіти, а кождий листок, кожда галузка дрожала блиском промінного сонця, обсипана тисячами заморожених брилянтів»* [2, № 27]. Краса зимових садів на вікнах після трагічної звістки мимоволі зникає, містично трансформуючись у символічні некрообрази: *«Буйне кришталеве листє змінилося в хрести, цвинтарі, могили з нахиленими плачучими березами»* [2, № 27].

Редукція подієвого сюжету твору компенсована актуалізацією внутрішньо-психологічного буття чоловіка. Інтенсифікуючи глибинні процеси позасвідомості героя, Кобринська вдається до цікавого прийому хронологічної інверсії, часопросторової проекції, коли персонаж опиняється за лаштунками свого реального буття. Візії трагічного майбутнього, яке герой переживає як теперішнє, збурюють у його свідомості картини безрадісного вдівецького існування: *«Усе вокруг него перемінилося, будьтоби переставилося. Він уже не має жінки, а жиє сам оден у пустій хаті. Все те, що становило конечну обставу его життя, було тепер злишне, часове, якби позичене, було наче мертвецьким покривалом хвиливого гостя в его пустини, манюю привидам з мертвецько-живими очима»* [2, № 30].

Фатальність подружньої трагедії, накликає «варварським правом природи», стає грізним «засудом» міфологічної богині Немезіди (у грецькій міфології богиня людської долі, охоронниця суспільного порядку й уособлення кари богів), яка покарала сім'ю за загублене дитяче життя: *«Грізна Немезіс не дарувала свого. Житє матери убило житє дитини, тепер дитина уб'є матір, право пімсти так незмінне, як те, що наслідком ушкодження органічних функцій мусить бути смерть. Безпощадна богиня видала засуд, приліпила страшним клеймом на чолі дорогої людини, вжерлася лютою розпукою в его мозок, шарпає і мучить его душу»* [2, № 30]. Образ мстивої богині зазнає у свідомості героя фемінних метаморфоз: його душа перебуває то *«в обіймах грубої матерії, що святкувала над ним своє панованє»*, то *«строгої богині, опертої о колеса чорної потуги»*, незворушно тримаючи *«его духа в темряві»*, то *«чорної змори, що дусила его грудь»*. З іншого боку, Немезіда – це символ власного чоловічого сумління, фантом «тяжкої покути його душі», «засуд», що відбувається в його свідомості через болісне розуміння власної причетності до смерті ненародженої дитини: *«Сталося. Виновник засуджений на вічну самоту»* [2, № 30]. «Засуд» на довічну самоту – найбільше екзистенційне випробування для героя, яке породжує його внутрішню конфліктність, рефлексування про пошук власної самототожності, самозаглиблення – ключовий вислід філософії екзистенціалістів (М. Гайдеггера, А. Камю, Ж.-П. Сартра, К. Ясперса, С. К'єркегора).

В імагологічній тканині твору акт внутрішньої самотності персонажа найадекватніше передано через топос дому в його різноманітних часопросторових і образно-семантичних трансформаціях. Настрій сімейної інтимності, духовної та фізичної гармонії подружжя асоційовано з тихою затишною кімнатою. Згодом дім з ідилічного прихистку кохання трансформується в келію аскета, є виключно маскулініним простором (*«пуста монаша келія вдівця»* з голими вузькими стінами, *«добровільна в'язниця»*), коли герой-візіонер уявляє своє безрадісне вдівецьке

існування. Врешті топос дому стає для нього екзистенційною самолокалізацією в потоці життя.

Жіночий сміх своячки, що, «ніби пісня жайворонка», несподівано проредерся до дна душі у чоловічих візіях, знову відроджує його біологічний інстинкт, збуджує природну чуттєвість аж до еротичного потягу, виявів хтивого еросу. У цьому творі екзистенційні переживання героя, сповнені дуалізму плотського й духовного, найадекватніше передають мислительні ідеї «філософії життя», яка конституювала «уявлення про вищу єдність духу і плоті», коли «любовний порив, що є породженням пориву життєвого, забезпечує внутрішню динаміку людського буття, перспективну його орієнтацію» [6, с. 327]. Представники цієї течії (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон) в центр філософської проблематики ставили людину, феномен людського життя в усіх його виявах як інтуїтивно осягнену сутність людського існування. Людина позиціонувалась як земна біологічна істота з волею, інстинктами, стражданнями і духовними пориваннями.

У парадигмі цього новітнього вітаїстичного світовідчуття, «життєвого пориву» (Андре Бергсон) балансує чуттєвість героя новели. Несподівано після перейдених внутрішніх страждань він відчуває в собі нуртування вітальних вартощів, які породжують «дикі оргії його уяви»: *«Він молодий, сильний, здоров, іде відважно, ступає сміло і певно. Білі жіночі тіла витягають до него руки, блищать очі, розхилиються червоні, повні уста, філюють високі гарні груди»* [2, № 32]. У руслі ніцшеанського культу надлюдини герой Кобринської не сприймає легітимізованих приписів, що суперечать його біологічній природі, почуттям та інстинктам: *«Ставити приписи, закони – чому і кому? Морским струям, знаючим лиш оден закон: природу? Люди, їх постанови, то лушпинки, що опадають, коли зерно кільчиться. <...>. Самі накладають на себе кайдани неволі, а потому стогнуть, плачуть, напружують всі сили, щоби наложені пута розірвати.*

Малі чоловічки, заморочені власною апотеозою, рубають природі, чим самі обезсилюють себе, маліють і падають під колеса потуги, що володіє престолом всесвіта» [2, № 32]. Законові розуму герой протиставляє ірраціональне, інтуїтивне – сферу природних бажань, вітальну активність, розкату чуттєвість, врешті іманентні життєві вартощі, утверджуючи в своїй сутності «самодостатність вітального» (Х. Ортега-і- Гассет), відомий шопенгауерівський волюнтаризм, заснований на феномені волі як іманентного стану бажання, хотіння, потягу. Відтак з онтологічним синонімом ніцшеанського «права сили життя» в творі Кобринської кореспондує інший вітально-семантичний символ, абсолютна константа, яка аглютинує в собі всі інші сенси – «потуга життя», яка «володіє престолом всесвіта». *«Потуга життя, велика невичерпана сила, що ніколи не пропадає, лиш перетворюєсь, зміняє, не тратить на дійсности, а лиш інші приберає форми»* [2, № 32].

Сміх спокусливої своячки, її гарні жіночі принади оживили в чоловікові нестримне бажання продовження життя, дарма що звичаєві устої забороняли статеві стосунки між кривними родичами, а суспільна мораль засуджувала позашлюбні зв'язки. Чоловіча перцепція звабливої тілесності своячки з виразним домінуванням тілесності зводиться до позиціонування її як фізично здорового біологічного партнера: *«Сваячка так гарно сміється, має такі гарні очі, така свіжа, здорова! І дивно єму стало, що він того давнійше зовсім якби не бачив і інавіть не знає, як вони собі свої»* [2, № 32]. І навіть звичаєві табу не здатні спинити екзальтований вітаїстичний порив чоловіка: *«Законна жінка? Ха, ха, ха! Як смішно виглядав сам перед собою з такими поняттями! Оден є закон на світі: жите!»* [2, № 32]. Цими словами герой виповідає власне вітальне кредо.

Несподівано на тлі цих життєствердних ідей у підсвідомості героя виринув образ його реального буття – постать хворої, приреченої на смерть дружини: *«Перед ним станула утла жіноча стать, що навіть натільки не має сили, щоби вповнити вложені на неї природою обов'язки»*. Герой відчув, що його душа нерозривно зв'язана з цією людиною. Сутність такого латентного зв'язку заснована на духовній споріденості чоловіка і дружини, особливій формі подружньої емпатії, генетичної вкоріненості у сім'ї: *«Чув, що щось незвичайне в'яже єго з істнованям тої людини, вічне, нерозірване. Надармо силував пам'ять, мучив мозок, щоби пригадати собі, коли вони були собі зовсім чужі, жили без себе, але того якраз не міг собі уявити. Противно, виділось єму, що вони ніколи не були собі чужі, далекі, а були лиш відбитком, рефлексом якогось одного, ніколи неподільного істнованя»* [2, № 32]. Природа іманентного духовного зв'язку між подружжям конституїрована сакральною ідеєю, сутністю шлюбу як благословенного дуального союзу, регламентованого євангельським імперативом. За народними уявленнями, шлюбний зв'язок має тривати навіть тоді, коли хтось із подружжя відходить у вічність. Власне цей візійний образ дружини, післанця з реального буття героя, мовби спиняє екзальтовану чуттєвість чоловіка, повертаючи його свідомість до осягнення вищих цінностей.

Несподіваною розв'язкою твору, а відтак трансформацією внутрішньо-психологічного сюжету в подієвий є акт зняття життєвої покути, фатального «засуду»: *«Наступила рішуча хвиля. Страшний засуд, що громовою хмарою висів над єго головою і грозив ударом, розплився в філях нежданного щастя»*.

Засуд не був виконаний. Жінка уратована, надгороджена новим житєм. Клеймо смерти спало з єї чола, очи блищали щастєм і вдоволенєм без тіни пам'яти перебутих тяжких хвиль» [2, № 32].

Проте героєві важко збагнути цей новий вимір щастя, його психіка ще перебуває у стані фрустрації, оскільки не сталося найголовнішого – від грізного «засуду» не звільнено його гріховну душу: *«Строга богиня, оперта о колеса чорної потуги, тримала все ще єго духа в темряві»* [2, № 32]. Акт духовного катарсису героя як символічне подолання темряви сонячним світлом сакралізує вітальний сміх нового життя: *«Аж нараз живий усміх дитини, блиснув ясним сонця промінем і розбив грубу тьму тяжкої покути єго душі»*.

Цією фразою письменниця завершує твір. Насправді логіка фіналу, екзистенційного висліду авторської інтенції закладена в початкові твору, який побудовано як антитезу до аксіологічних аргументів подружжя. Дружина, врятована від смерті й наділена новим життям, водночас стривожена, що за щастя материнства заплатила втратою сімейної любові: *« – Ні! Ти вже більше не любиш мене. Страшний засуд, що спав був на мене убив твою любов, убив батьківські почування. Чорний демон став між нами і розділив на все, убив наше щастя ясне, погідне, як усміх нашої дитини, чудової, весняної цвітини нашої любови»* [2, № 27]. По суті, відбувся новий виток взаємин подружжя, поки що не здатного переакцентувати свої почуття з дуальної еротичної любові в любов батьківську. Духовний світ героя, що балансував поміж амбівалентними аксіологічними вимірами, долаючи гіпертрофовану маскулінну чуттєвість, врешті викристалізовується сакральною якістю шлюбу, в якому чоловік і дружина стають «рефлексом якогось одного, ніколи неподільного істновання». Подружжя наділене найбільшою ласкою батьківства, досягаючи найвищої духовної еманациї в своїй дитині. Збентежений чоловік аж тепер усвідомив ціну нового життя, якому дала початок їхня подружжя взаємність. І цей новий вияв щастя полягає у тріумфі життя як головної аксіологічної вартості, вітальної континуумності: *«Життя*

прояснилося у своїй найбільшій потузі, сповнило найвисшу свою ціль: вічного відродження, буття, відновлення» [2, № 32]. Це та істина, до якої він йшов ціною власних душевних борінь, долаючи сумніви і страждання. Апофеоз життя й екзальтовану вітальну настроєвість представлено за допомогою улюбленого антитетичного прийому письменниці – символічної перемоги світла життя над темрявою смерті й духовною темнотою, коли «темряву духа», «тьму тяжкої покути душі» долає «живий усміх дитини, що блиснув ясним сонцем». Осяяння вітальністю зазнає й внутрішня сутність чоловіка: «З душі его спали якісь мраки, блиснуло сонце, облило золотим, яним промінєм і огріло ціле его єство.

І виділося єму, що будьтоби видобувся з якоїсь п'їтьми, пробудив з летаргічного сну. Стрінув своє давно десь полишене житє, узрів его красу, почув его втіху» [2, № 27]. Це вже абсолютно інший вимір життя, осмислення його сенсовності у космічно-метафізичному вияві. Дитина – як плід взаємної любові – стає апофеозом вітально-аксіологічних інтенцій героя, образом сублімованого еросу, тобто тієї найвищої концентрації життєствердної чуттєвості, яка виявляється в народженні нового. Це «чудова, весняна цвітина нашої любові», «пташка, що зривається до лету», личко, що яснить «усміхом радості життя, блиском єще неприбитої втіхи істновання».

Висновки і перспективи. Концептуальні засади «філософії життя» виявляються в ейдологічній тканині цього твору. Авторка вдало експлікує пафос долі, залежність людського життя від фатуму (конкретно – грізного засуду богині Немезіди), наснажує твір трагічними екзистенційними мотивами. Образ «човна», що пливе по океані життя – це проживання сім'ї, що, мов той човен, зазнає найнесподіваніших, найприкріших потрясінь, повсякчас бореться з життєвою стихією. Вектор його курсу залежить від сейсмічності життєвого океану, він – то «тихий, спокійний, як погідна сонячна днина», або здійсмаючись на хвилях життєвих незгод, не раз опиняється перед загрозою крушіння.

Неабияким художньо-психологічним потенціалом твору є техніка фізіогномічного портретотворення в гендерній проекції. Візуальні образи жінки та чоловіка художньо довершують поетикальну парадигму цього тексту. Вона – «молода жінка» з «гарними голубими очима», з яких промовляє «глибокий жаль і смуток» – лейтмотивний еквівалент цієї жертвовної жіночої ролі в сюжеті твору, доповнений ще й її фізіологічною утлістю: «бліда і безкровна», «дрібне личко», «очі сильно підкромєні синими підковами», «ціла стать хилилася, як зломана лелія». Латентну емоційність чоловіка видають деталі його маскуліної фізіогноміки: «Якийсь переймаючий біль шарпнув мускулами лица муцини. По чолі пересунулася хмара тяжкого смутку. Нервно протягнув руки і сильно пригорнув до себе молоду жінку» [2, № 27]. Виявом найвищої чоловічої психоемоційності, що оприявнює момент духовного осяяння є плач героя, який означає не внутрішню слабкість чи інфантильність, а свідчить про важливий життєвий урок прозріння, осягнення щастя батьківства й нового виміру подружньої любові.

Властиво, фінальна катарсисна ідея твору – зняття «тяжкої покути его душі», що відбулося з народженням дитини – має реальне психобіографічне підґрунтя в житті самої Кобринської. Туга за нереалізованим материнством стала особистою «тяжкою покутою» в душі письменниці на схилі літ, зрефлексованою в ряді її психонастроєвих новел. Свої одкровення про «тугу за материнством» Кобринська інтимно ословлювала Ользі Дучимінській, жінці, що стала її духовною спільницею й сердечною повірницею у смеркальні роки: «Одної розкоші я не зазнала в життю: материнства. І тепер на старі роки, я відчуваю цю тугу по дитині

<...>. Скільки щастя може дати материнство! Але в себе – я мусила посвятити, ради загального добра! Для переведення своєї ідеї в життя – я виріклася того щастя, що дає материнство! <...> І ця туга за материнством не лишала її до смерті!» [1, с. 6].

Вочевидь, конфліктування з власними життєвими устоями, переоцінка багатьох з них на схилі літ, самозаглиблення й сповідальність посилювали творчі імпульси Кобринської до творення рефлексійного, філософськи наснаженого, духовно самопережитого й життєво зглибленого тексту, в котрому дедалі частіше інкарнується особиста автопсихопроєкція письменниці.

Список використаних джерел

1. Дучимінська О. Мої спомини про Наталію Кобринську /О.О. Дучимінська // Жіноча доля. – 1934. – 15 червня–1 липня. – Ч. 12–13. – С. 3–7.
2. Кобринська Н. Засуд /Наталія Кобринська //Діло. – № 27. – 6/19 лют.; № 30. – 9/22 лют.; № 32. – 13/26 лют.
3. Кобринська Н. Ніцшеанські мотиви /Наталія Кобринська з Озаркевичів // Діло. – 1907. – № 127. – 20 червн.; № 128. – 21 червн.
4. Кріль К. Листування Н. Кобринської з Нечуєм-Левицьким та Борисом Грінченком / Кріль К. А. // Українське літературознавство. – 1970. – Вип. 10. – С. 120–128.
5. Легкий М. Проза Наталії Кобринської (ідейно-естетична еволюція й поетика) / Микола Легкий// Українське літературознавство. – 2012. – Вип. 75. – С. 95–115
6. Мазур Л. Дух і плоть : Філософія життя та проблема людської тілесності : Монографія / Леонід Мазур. – Львів, 2003.
7. Наша доля. Збірник праць різних авторів. Видає Наталія Кобринська. – Стрий, 1893. – Кн. 1. – С. 68–78.
8. Ортега-і-Гасет Х. Тема нашої доби / Перекл. В. Сахно // Хосе Ортега-і-Гасет. Вибрані твори. – К.: Основи, 1994. – С. 315–369.

References

1. Duchyminska O. (1934) Moi spomyny pro Nataliiu Kobrynsku [My memories of Nataliia Kobrynska]. Zhinocha dolia, 12–13, 3–7.
2. Kobrynska N. Zasud [The verdict]. Dilo, 27, 30, 32.
3. Kobrynska N. (1907) Nitssheanski motyvy [The Nietzschean motives]. Dilo, 127, 128. – 21.
4. Kril K. (1970) Lystuvannia N. Kobrynskoï z Nechuiem-Levytskym ta Borysom Hrinchenkom [Correspondence by N. Kobrynska with Nechui-Levytskyi and Borys Hrinchenko] Ukrainske literaturoznavstvo, 10, 120–128.
5. Lehkyi M. (2012) Proza Natalii Kobrynskoï (ideino-estetychna evoliutsiia i poetyka) [Prose by Nataliia Kobrynska (ideological and aesthetical evolution and poetics)] Ukrainske literaturoznavstvo, 75, 95–115.
6. Mazur L. (2003) Dukh i plot: Filosofiia zhyttia ta problema liudskoi tilesnosti [Spirit and flesh: philosophy of life and the problem of human physicality]. Lviv, 380.
7. Nasha dolia. Zbirnyk prats rizhnykh avtoriv. Vydaie Nataliia Kobrynska (1893) [Our fate. Collection of different authors works. Issues by Natalia Kobrynska]. Stryi, V. 1, 68–78.
8. Orteha-i-Haset Kh. (1994) Tema nashoi doby [The theme of our times in Jose Ortega y Gasset. Selected works]. Kyiv: Osnovy, 315–369.

**«ПОТУГА, КОТОРАЯ ВЛАДЕЕТ ПРЕСТОЛОМ МИРА»
(ВИТАЛЬНАЯ АКСИОЛОГИЯ И ПОЭТИКА НОВЕЛЛЫ
НАТАЛЬИ КОБРИНСКОЙ «ЗАСУД»)**

А. И. Швец

Аннотация. В статье проанализирована поэтика художественного психологизма малоизвестной новеллы Н. Кобринской «Засуд» с точки зрения характеростроения, стиливых проявлений, авторской интенциональности в исследовании феноменов подсознательности. Осмыслено автопсихографический генезис этого произведения и идейно-эстетические его параллели с мировоззренческой концепцией «философии жизни».

Ключевые слова: витализм, аксиология, маскулинная чувственность, «философия жизни», поэтика, катарсис

**«POWER THAT POSSESSES THE THRONE OF THE WORLD»
(VITAL AXIOLOGY AND POETICS
OF NATALIA KOBRYNSKA'S NOVEL «VERDICT»)**

A. I. Shvets

Abstract. The article analyses poetics of artistic psychologism of a little-known Natalia Kobrynska's novel «Verdict» in terms of character-making, stylistic expressions, the author's intention in research of the phenomenon of subconsciousness. The article comprehends auto-psychological and graphic genesis of this work and its ideological and aesthetic parallels with the ideological concept of «philosophy of life».

Introduction. Nietzsche's philosophy became the foundation of philosophical discourse of modernity, main features of which were ecstatic vitality, pleasure, emotional enthusiasm, appreciation of life, vitality submission of mind. During the time of modern outlook, the creative thinking of Natalia Kobrynska was transformed too. She was also fond of the Nietzsche's philosophy, which was fashionable by that time, she effectively embodied its principles in her modernist texts. For her works of that period was peculiar reflexion, yearning for mystical symbolism, pronounced individualism, vitalism, the motives of sadness, loneliness and suffering. One of the work of this paradigm is the little-known Kobrynska's story «Condemn», published in 1906 in the newspaper «Dilo». But this work has not yet become a subject of fully literary analysis. Novella «Condemn» was very liked by writer herself, and she considered it as significant for her other, modernist phase of her life. In this respect it is important to analyze in detail the text in various ways as an expression of the evolution of creative thinking, stylistic trends of the writer, and on the other hand, as an expression of complex soul contradictions, dramatic reflections and life values in the mind of the author herself.

Purpose. Holistic analysis of the poetics of artistic psychologism of little-known Kobrynska's novel «Condemn» in terms of character, stylistic features, expression of phenomena of non consciousness, gender psychology, presentative paradigm. Comprehend the authorial and psychographic genesis of this work and its ideological and aesthetic parallels with the ideological concept of «philosophy of life».

Methods. First analysis of novel «Condemn» was made in 2012 in an article Mykola Lehkyi in the context of the general characteristics of prose Natalia Kobrynska, though specifically this work has not been studied. The main methods: psychoanalytical, receptive, gender, biographical, hermeneutic.

Results. Internal psychological plot of this work was inspired by biographical reality of that time, stressful experiences and situation of despair that Kobrynska suffered with the loss of both parents – in 1903 – her father, and for 11 months – and mother. Her unsuccessful removal to Lviv in 1904, and then dramatic return to Bolekhiv, rupture with the community, loneliness, moods frustration of life and longing for the lost motherhood were symptoms of a deep spiritual crisis of the writer. Those symptoms itself were found in

her artistic narrative. The main idea of the work - strengthening the triumph of life, its continuous revival and continuation. In fact, the whole plot of the novella «Condemn» – a transcript of philosophical reflections of man who undergone complex psychological anxiety, passed processes of internal struggle and contrasting thoughts and desires to understand the true value of «parental happiness». Axiological evolution in the soul of man tests his mind, which is divided between parenthood and sexuality and which is completed the comprehension of the meaning of life for a new life. Ontological synonymous with the phrase Nietzsche – «right life force» – is similar to «strength of life» – vitality symbol, absolute constant, which links in itself all other meanings in Kobrynska's work.

Logic final of novel completes the existential nature of the entire text. The couple endowed with the greatest tenderness of the parenthood, reaching the highest spiritual emanations in their child. And this new expression of happiness is the triumph of life as the main axiological value, vital infinity.

Conceptual framework «philosophy of life» are also in imaginative paradigm of this work. The author successfully used pathos of destiny, the dependence of human life from fate (terrible condemnation of the goddess Nemesis), also inspired her work with tragic existential motifs, states of consciousness.

Poetics of a work is originally represented by the symbolic image of a boat, floating on the ocean of life – a family residence, which, like a boat, is undergoing the most unexpected, most offensive turmoil, constantly struggles with the vital element. There are an interesting interior localization work and various bizarre transformation of a topos of the home, which play role as scenical and psychological markers - cozy room – widower's cave – prison. Kobrynska interestingly applied technique of physiognomical art of gender characteristics, creating emotional psychological portraits of women and men.

Novella «Condemn» marked the transformation of literary techniques of Kobrynska and found the typical characteristics of her prose of modernist period: reflexion, confessionality, philosophy, consciousness, ambivalent outlook, expressive biography and psychology of the writer.

Keywords: vitalism, axiology, masculine sensuality, «philosophy of life», poetics, catharsis

УДК 821.161.2-3-93.09"18/19"І.Франко:305-053.2

МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ МАСКУЛІННОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ФРАНКОВИХ ТВОРАХ ПРО ДІТЕЙ

К. М. ШМЕГА, аспірантка* відділу франкознавства,
Інститут Івана Франка НАН України
(м. Львів)

E-mail: kshmeha@gmail.com

Анотація. У статті проаналізовано прозу Івана Франка про дітей та встановлено її гендерні особливості. Особливу увагу зосереджено на специфіці понять «ідентичність» та «маскулінна ідентичність» у їхньому зв'язку зі соціальним середовищем. На прикладі хлопчиків-персонажів творів Франка проілюстровано вплив середовища на набування рис маскулінності. Встановлено закономірності поведінки дитячих персонажів у селі та в місті, на вулиці та в сім'ї, у школі. Досліджено специфіку «хлоп'ячих гуртів» та майстерність Франка у

* Науковий керівник – канд. філол. наук, старший науковий співробітник Інституту Івана Франка НАН України Швець А. І.